

Editorial

Editorial	3
-----------------	---

Stati

Monika Bjelončíková: Očekávání lidí žijících s HIV/AIDS od sociální práce	5
--	---

Kateřina Glumbíková, Alice Gojová, Barbora Gřundelová: Zdraví a přístup ke zdravotním službám u obyvatel a obyvatelek azylových domů – téma pro sociální práci?	23
---	----

Marie Vágnerová, Jakub Marek, Ladislav Csémy: Osobnostní faktory ovlivňující setrvání v bezdomovectví u mladých lidí	41
---	----

Elena Gažíková, Veronika Šimonová: Rizikové správanie detí v detských domovoch. Zdravie ohrozujúca konzumácia alkoholických nápojov	55
---	----

Adéla Recmanová, Soňa Vávrová: Proměny sociální práce v informační společnosti: reflexe sociálních pracovníků sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi	65
--	----

Ladislav Otava: Návrhy řešení nejasné konceptualizace vybraných pojmů teorie zvládání dilemat sociálními pracovníky	80
---	----

Recenze

Zdeněk Sloboda: Dospívání, rodičovství a (homo)sexualita	90
--	----

Online prakticko-publicistická část časopisu	94
---	-----------

Naše poslání a cíle	95
----------------------------------	-----------

Zaměření příštího čísla	96
--------------------------------------	-----------

Editorial

Editorial 3

Papers

Monika Bjelonicikova:
Expectations of People Living with HIV/AIDS from Social Work 5

Katerina Glumbikova, Alice Gojova, Barbora Grundelova:
Health and Access to Health Services for People Living in Shelters – Topic for Social Work? 23

Marie Vagnerova, Jakub Marek, Ladislav Csemy:
Personal Factors Influencing the Persistence of Homelessness among Young People 41

Elena Gazikova, Veronika Simonova:
Risky Behaviour of Children in Children’s Homes. Alcohol Consumption Harmful to Health 55

Adela Recmanova, Sona Vavrova:
The Transformation of Social Work within an Information-based Society:
Reflections of Social Workers on Social Activation Services for Families with Children 65

Ladislav Otava:
Proposals for Solutions to Unclear Conceptualization of Selected Concepts
Theory of Management Dilemmas of Social Workers 80

Book Reviews

Book Reviews 90

Online Practical-Journalistic Part of the Journal 94

Our Mission 95

Next Issue Focus 96

Očekávání lidí žijících s HIV/AIDS od sociální práce

Expectations of People Living with HIV/AIDS from Social Work

Monika Bjelončíková

Mgr. Monika Bjelončíková¹ je interní doktorandkou Fakulty sociálních studií Ostravské univerzity. Ve své disertační práci se zabývá tématem života s HIV/AIDS, sociálními důsledky s ním se pojícími a úlohou sociální práce při řešení problematiky HIV/AIDS.

Abstrakt

Od objevení se pandemie HIV/AIDS sehraává sociální práce klíčovou roli v organizování a poskytování služeb v oblasti prevence a pomoci lidem žijícím s HIV/AIDS a lidem ohroženým nákazou tímto onemocněním. Navzdory pokroku v oblasti léčby zůstává prostým faktem, že základem pro snižování nových případů diagnostik a v minimalizování lidského utrpení je právě prevence. Reakce na měnící se zátěže jednotlivých regionů a skrytých populací, tj. těch žijících s HIV/AIDS a v největším riziku nákazy, se pro současnou praxi sociální práce stávají výzvou. Příští generace sociálních pracovníků se stane svědkem expanze pandemie pravděpodobně do všech kontextů praxe sociální práce (Natale, 2010). Aby se praxe sociální práce mohla rozvíjet a své reakce na nové výzvy v oblasti HIV/AIDS přizpůsobovat, musí sama sebe reflektovat. Článek chce do této diskuse přispět zprostředkováním toho, jak je sociální práce a její role v řešení problematiky vnímána těmi, kterých se zacílení jejich intervencí v tomto kontextu nejvíce týká, lidmi žijícími s HIV/AIDS, z jejich vlastní perspektivy.

Klíčová slova

sociální práce, HIV/AIDS, konstrukcionismus

Abstract

Social work has played a key organising and service delivery role in HIV prevention and care since the pandemic emerged. Despite pharmaceutical advances in treating HIV/AIDS a simple fact remains; the prevention of HIV infection is essential in reducing the number of new cases of HIV and in minimising the extent of human suffering. Responses to the changing workload of individual regions and hidden populations, persons infected with and affected by HIV/AIDS, have resulted in new challenges for social work. The next generation of social workers will see the pandemic expand, most likely touching nearly all aspects of social work practice (Natale, 2010). To meet the new challenges in the field of HIV/AIDS social work has to develop its responses and relevant good practices accordingly. This article aims to contribute to the debate by looking at the situation from the perspective of people living with HIV/AIDS.

Keywords

social work, HIV/AIDS, constructionism

¹ Kontakt: Mgr. Monika Bjelončíková, Fakulta sociálních studií Ostravské univerzity, Fr. Šrámka 3, 708 00 Ostrava – Mariánské Hory; Monika.Bjeloncikova@osu.cz

Zdraví a přístup ke zdravotním službám u obyvatel a obyvatelek azylových domů – téma pro sociální práci?

Health and Access to Health Services for People Living in Shelters – Topic for Social Work?

Kateřina Glumbíková, Alice Gojová, Barbora Grundělová

Mgr. et Mgr. Kateřina Glumbíková¹ je interní doktorandkou na Fakultě sociálních studií Ostravské univerzity, ve své disertační práci se věnuje tématu Reintegrace matek samoživitelek žijících v azylových domech. Dále je studentkou kombinované formy doktorského studia v oboru Klinická psychologie na Univerzitě Palackého v Olomouci. Je také stipendistkou města Ostravy.

Doc. PhDr. Alice Gojová, Ph.D.,² je docentkou v oboru Sociální práce na Fakultě sociálních studií Ostravské univerzity. Ve výuce a výzkumu se věnuje komunitní sociální práci a sociální práci s rodinou. Pravidelně publikuje v české i zahraniční odborné literatuře.

Mgr. et Mgr. Barbora Grundělová, DiS.,³ je interní doktorandkou na Fakultě sociálních studií Ostravské univerzity. Vystudovala obory Sociální práce a Veřejná politika a lidské zdroje na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity. Ve svém disertačním výzkumu se zabývá genderovými předsudky a stereotypy v praxi sociální práce a genderovou kompetencí sociálních pracovníků a pracovníků.

Abstrakt

Ambicí autorek je prostřednictvím výsledků realizované přehledové studie na témata zdraví obyvatel a obyvatelek azylových domů a jejich přístupu ke zdravotním službám vnést tuto problematiku do oblasti zájmu sociální práce. Svou pozornost zaměřily autorky především na fyzické a psychické zdraví osob v azylových domech, zdraví žen z azylových domů a možnosti využívání zdravotnických služeb osobami žijícími v azylových domech. Autorky chtějí upozornit na potřebu tvorby komplexní podkladové analýzy v oblasti zdraví obyvatel azylových domů v České republice pro účely rozvoje sociální práce a sociálních služeb určených této cílové skupině.

Klíčová slova

azylový dům, bezdomovectví, sociální práce, zdraví, zdravotní služby

¹ Kontakt: Mgr. et Mgr. Kateřina Glumbíková, Fakulta sociálních studií Ostravské univerzity, Fr. Šrámka 3, 708 00 Ostrava – Mariánské Hory; Katerina.Glumbikova@osu.cz

² Kontakt: Doc. PhDr. Alice Gojová, Ph.D., Katedra sociální práce, Fakulta sociálních studií Ostravské univerzity, Fr. Šrámka 3, 708 00 Ostrava – Mariánské Hory; Alice.Gojova@osu.cz

³ Kontakt: Mgr. et Mgr. Barbora Grundělová, DiS., Fakulta sociálních studií Ostravské univerzity, Fr. Šrámka 3, 708 00 Ostrava – Mariánské Hory; Barbora.Grundelova@osu.cz

Abstract

Through the results of a scope study carried out on the topics of public health, the health of shelter users and their access to health service, the authors hope to bring these issues more into the sphere of interest of social work. The authors focused their attention primarily on the physical and mental health of people in shelters; the health of women in shelters, and the health care service available to people living in shelters. Therefore, the authors want to draw attention to the need to carry out a comprehensive background analysis in the area of shelter users' health in the Czech Republic.

Keywords

shelter, homelessness, social work, health, health services

ÚVOD

Bezdomovectví je extrémní formou chudoby a vysoce aktuálním problémem na celosvětové úrovni. Souvislost mezi chudobou a zdravím je na mezinárodní úrovni vědecky prokázána. Nejisté formy bydlení a život na ulici jsou často doprovázeny násilím, zneužíváním, psychickými a/nebo fyzickými chorobami. V České republice je problematika bezdomovectví v současné době ve středu pozornosti zejména v kontextu přípravy nového zákona o sociálním bydlení. Výzkum zdraví obyvatel a obyvatelek azylových domů je relevantním tématem také v souvislosti s připravovanými změnami v úloze azylových domů v novém systému sociálního bydlení.

Tématu zdraví osob bez domova nebyla v České republice dosud věnována dostatečná pozornost, což dokládá neexistence komplexnější studie na dané téma v českém prostředí a úzký okruh autorů a autorek, kteří by se tématu věnovali (např. Dragomirecká, Kubisová, Anděl, 2004; Šupková, 2007; Barták, 2011). V jejich textech jsou diskutovány parciální problémy (např. závislosti, infekční a psychické choroby, problémy v oblasti hospitalizace a propouštění z nemocnic osob bez domova, otázky zajištění adekvátní zdravotní péče v azylových domech a vznik specializovaných pracovišť). Nezodpovězených však zůstává stále mnoho otázek. Můžeme se ptát, co všechno vede k těmto extrémním životním situacím bez domova a jaké jsou jejich zdravotní důsledky. Nebo jakou roli vůbec hraje zdravotní stav při vzniku bezdomovectví a jak může sociální práce pomoci. S uživateli azylových domů jsou téměř výhradně v kontaktu sociální pracovníci a pracovníce nebo pracovníci a pracovníce v sociálních službách, kteří zdravotní stav svých klientů a klientek často nepovažují za téma, kterému by se měli věnovat. Publikované příspěvky v české odborné literatuře (Trnka, Šnircová, Krejchová, 2006; Dvořáčková, Belešová, Kajanová, Bergougui, 2016) často akcentují špatný zdravotní stav lidí bez domova jako důsledek jejich nezájmu, negativního a nezodpovědného přístupu ke zdraví, životního stylu a nízké zdravotní gramotnosti. Z této perspektivy se může jevit zdravotní stav obyvatel azylových domů jako jejich individuální záležitost, která by měla zůstat mimo oblast intervencí sociální práce.

Cílem této přehledové studie je shromáždit dosavadní výzkumná zjištění o zdravotním stavu osob z azylových domů, jeho determinantech i důsledcích a na jejich základě definovat úlohu sociální práce v podpoře zdraví této cílové skupiny. Přehledová studie byla realizována v rámci projektu Zdraví obyvatel azylových domů, které Ostravská univerzita realizuje pro Sdružení azylových domů v ČR, o. s., v projektu Rozvoj služeb pro osoby bez domova pod střechem⁴. Naše pozornost směřovala jak k českým, tak především zahraničním výzkumům a expertizám publikovaným v anglickém a německém jazyce. Hledána byla následující klíčová slova (a jejich kombinace): zdraví, zdravotní péče a lidé bez domova, azylové domy a jejich alternativy v anglickém a německém jazyce. Rešerše probíhala v online katalozích knihoven u nás i v zahraničí, v elektronických

⁴ Projekt pod registračním číslem CZ.03.2.63/0.0/0.0/99_041/0002242.

Osobnostní faktory ovlivňující setrvání v bezdomovectví u mladých lidí¹

Personal Factors Influencing the Persistence of Homelessness among Young People

Marie Vágnerová, Jakub Marek, Ladislav Csémy

Prof. PhDr. RNDr. Marie Vágnerová, CSc.,² absolvovala studium psychologie na FF UK a studium biologie se specializací na genetiku na PřF UK. Pracuje na Husitské teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze jako vysokoškolská učitelka. Zabývá se především problematikou nějak znevýhodněných lidí, především dětí, psychopatiologií a psychologickou diagnostikou.

Mgr. Jakub Marek, Ph.D.,³ je sociální pracovník, psycholog a psychoterapeut. Doktorát získal na Jihočeské univerzitě v oboru klinická psychologie. Jako sociální pracovník působil v organizaci Naděje, později v nakladatelství Nový prostor. Současně se věnoval vědeckovýzkumné práci zaměřené na sociální a psychologické souvislosti bezdomovectví. Je autorem nebo spoluautorem publikací v domácích i zahraničních odborných časopisech a autorem několika odborných monografií.

PhDr. Ladislav Csémy⁴ je psycholog, působí v Národním ústavu duševního zdraví jako vedoucí Centra epidemiologického a klinického výzkumu závislostí. Jeho profesní zájmy zahrnují psychologické a sociomedicínské aspekty závislostního chování, psychiatrickou epidemiologii a psychologii zdraví. Publikoval články v mezinárodních i domácích odborných časopisech, autorsky se podílel na více než deseti monografiích.

Abstrakt

Bezdomovectví sice není trvalý stav, ale jen třetina zkoumané skupiny se dokázala během posledních pěti let dostat z ulice. Polovina skupiny patří i v této době do kategorie zjevného bezdomovectví a šestina jsou latentní bezdomovci. Z výsledků vyplývá, že faktory ovlivňující propad na ulici přispívají i k chronizaci bezdomovectví. Jsou to zejména negativní zkušenosti z rodiny a s tím související chybění jakéhokoli zázemí, nevýhodné osobnostní vlastnosti, ale i neschopnost a neochota systematicky pracovat (která je dána jak osobnostními vlastnostmi, tak chyběním žádoucích návyků). Významným negativním faktorem přispívajícím k chronizaci bezdomovectví je dlouhodobé užívání drog a alkoholu.

Klíčová slova

bezdomovectví, příčiny chronicity, osobnost, rodinné faktory, abúzus alkoholu

¹ Studie vznikla s podporou grantu GAČR P407/16/11776S Psychosociální analýza pražských bezdomovců středního věku a posouzení možnosti jejich resocializace.

² Kontakt: Prof. PhDr. et RNDr. Marie Vágnerová, CSc., Husitská teologická fakulta, Univerzita Karlova, Pacovská 350/4, P. O. BOX 56, 140 21 Praha 4; Marie.Vagnerova@htf.cuni.cz

³ Kontakt: Mgr. Jakub Marek, Ph.D., Husitská teologická fakulta, Univerzita Karlova, Pacovská 350/4, P. O. BOX 56, 140 21 Praha 4; jakub.marek@centrum.cz

⁴ Kontakt: PhDr. Ladislav Csémy, Husitská teologická fakulta, Univerzita Karlova, Pacovská 350/4, P. O. BOX 56, 140 21 Praha 4; csemy@nudz.cz

Abstract

Although homelessness is not a permanent condition, only one third of the studied group had been able to get off the street during the last five years. Half of the group could be placed in the category of manifest homeless, and one sixth were latent homeless. The results showed that the factors that contributed to a person becoming homeless in the first place are also key reasons for the continuation of homelessness. These factors include particularly negative experiences within a family and lack of any support from close friends. Unfavourable personality traits; an inability and unwillingness to work regularly (which maybe because of a combination of personality traits and the lack of required skills). A significant factor contributing to long-term homelessness is chronic abuse of alcohol and other addictive substances.

Keywords

homelessness, causes of chronicity, personality, family factors, alcohol abuse

ÚVOD

Hlavním znakem bezdomovectví je **chybění odpovídajícího bydlení a domova**, ale i nedostatek finančních prostředků a stabilních mezilidských vztahů. Evropská typologie ETHOS vychází z hodnocení proměnlivé životní situace lidí bez domova: propad na ulici nemusí být definitivní a stejně tak nemusí být trvalý ani návrat do společnosti (Hradecký, 2015). Bezdomovectví je jednou z variant **extrémního sociálního odloučení** od majoritního společenství, které znemožňuje i účast na jeho materiálních zdrojích. Ztráta domova a stabilních sociálních vazeb bývá spojená s obecnější nezakotveností, s chyběním pocitu sounáležitosti a příslušnosti k určité sociální skupině i celé společnosti (Mallett et al., 2010). S tím často souvisí i neochota jednat v souladu s obecně uznávanými pravidly a s ohledem na jiné. Bezdomovectví lze chápat i jako **syndrom komplexního sociálního selhání**, které se projevuje neschopností akceptovat a zvládat běžné společenské požadavky. Odchod na ulici člověka zbavuje tlaku na plnění různých společenských požadavků, ale zároveň jej připraví o ochranu, kterou standardní sociální začlenění poskytuje (Vágnerová, Csémy, Marek, 2012, 2013).

Z hlediska bydlení, resp. přespávání, lze rozlišit dvě základní formy bezdomovectví:

- **Zjevné bezdomovectví** lidí přespávajících na veřejných místech, např. pod mostem, v kanálech, odstavených vagoncích nebo nezákonně obsazených domech (tzv. squatech).
- **Skryté bezdomovectví** osob bez bytu žijících v ubytovnách a azylových domech, nebo v nejistém bydlení spojeném se střídáním přechodného pobytu u známých či příbuzných. (Přespávání v nízkoprahových noclehárnách nebo na lodi Hermes nezajišťuje celodenní pobyt ani minimální vlastní teritorium.) Skryté bezdomovectví může být přechodnou fází posunu z ulice do společnosti a naopak.

Z hlediska délky trvání lze diferencovat krátkodobé bezdomovectví, které může být jen přechodnou epizodou, a dlouhodobé, chronické bezdomovectví. To má závažnější důsledky a významněji mění návyky, způsoby uvažování i chování, případně celou osobnost daného jedince. Za krátkodobé bezdomovectví se považuje pobyt na ulici do 1 roku (Johnson, Chamberlain, 2008). Podle sociálně adaptační hypotézy platí, že čím déle žije člověk na ulici, tím víc se přizpůsobuje bezdomoveckému stylu života. Naváže vztahy s dalšími bezdomovci a začne přejímat i jejich vzorce chování a tím pro něj bude návrat do společnosti obtížnější. Bezdomovectví dost často nastartuje devastující životní trajektorii, která bývá spojena s **postupnou desocializací** a s nárůstem obtíží při pokusu o opětovné začlenění do společnosti. K ní přispívá i sociální stigmatizace bezdomovců a odmítavý postoj majority (Marek, Strnad, Hotovcová, 2012; Vágnerová, Csémy, Marek, 2013).

Faktory ovlivňující riziko propadu na ulici mohou být různé, obvykle jde o kumulaci dílčích rizik (Coward-Bucher, 2008). Na rozhraní adolescence a mladé dospělosti může být odchod na ulici projevem potřeby získání nových zkušeností, ale může jít i o důsledek závažných a často dlouhodobých

Rizikové správanie detí v detských domovoch. Zdravie ohrozujúca konzumácia alkoholických nápojov

*Risky Behaviour of Children in Children's Homes.
Alcohol Consumption Harmful to Health*

Elena Gažiková, Veronika Šimonová

PhDr. Elena Gažiková, PhD.,¹ vyštudovala odbor sociálna práca na Fakulte zdravotníctva a sociálnej práce Trnavskej univerzity v Trnave. Je odbornou asistentkou na Katedre sociálnej práce a sociálnych vied na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre. Zaoberá sa problematikou sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, supervízie, sociálnej patológie a sociálneho poradenstva. Pracovala na oddelení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately v Nitre na pozícii sociálneho kurátora a na úseku ústavnej starostlivosti. Pôsobila ako člen tímu Prípravy na profesionálne rodičovstvo. Vedie výcviky sociálnych a poradenských zručností.

PhDr. Veronika Šimonová² je internou doktorandkou na Katedre sociálnej práce a sociálnych vied na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre. Zaoberá sa školskou sociálnou prácou, sociálnou politikou, sociálnou prácou s nepočujúcimi. Na Fakulte sociálnych vied a zdravotníctva vedie Kurz slovenského posunkového jazyka v rámci ponuky ďalšieho vzdelávania študentov fakulty. V praxi pracuje s osobami so sluchovým postihnutím. Je štatutárnou zástupkyňou občianskeho združenia TÍCHO, ktoré sa venuje podpore a pomoci osobám so sluchovým postihnutím a ich rodinám.

Abstrakt

Alkoholizmus ako pravidelné, nadmerné a zdravie ohrozujúce konzumovanie alkoholických nápojov považujeme za závislosť, ktorá ohrozuje nielen jedinca, ale aj celú spoločnosť. Článok predstavuje zistenia realizovaného výskumu, ktorého čiastkovým cieľom bolo identifikovať mieru výskytu konzumácie alkoholu u detí v detských domovoch. Výberový súbor tvorilo 141 detí z detských domovov v Nitrianskom kraji (n = 141). Celkovo boli dáta získané zo siedmich detských domovov. Išlo o zámerný výber, pričom v každom detskom domove boli respondentmi deti a mládež vo veku od 11 do 19 rokov. Zber dát sa uskutočnil pomocou dotazníka ESPAD, z ktorého boli vybrané oblasti, na ktoré bol zameraný náš výskum. Dotazník vznikol v rámci medzinárodnej štúdie ESPAD. Výskum ukázal, že takmer tri štvrtiny respondentov majú skúsenosť s požívaním alkoholických nápojov, pričom najčastejšie požívaným alkoholom je pivo a tvrdý alkohol. Výskumné zistenia demonštrujú potrebu realizovať opatrenia v oblasti sociálnej politiky a zamerať sa na tvorbu a realizáciu preventívnych programov so zreteľom na špecifické potreby detí z detských domovov.

Kľúčové slová

alkoholizmus, deti, detské domovy, rizikové správanie, prevencia

¹ Kontakt: PhDr. Elena Gažiková, PhD., Katedra sociálnej práce a sociálnych vied, Kraskova 1, 949 74 Nitra; egazikova@ukf.sk

² Kontakt: PhDr. Veronika Šimonová, Katedra sociálnej práce a sociálnych vied, Kraskova 1, 949 74 Nitra; veronika.simonova@ukf.sk

Abstract

Alcoholism, regular, excessive alcohol consumption is harmful to health. It is considered an addiction is destructive not only to an individual but also to society as a whole. One of the objectives of the research was to identify the rates of alcohol consumption by children from children's homes. The sample study group consisted of 141 children from children's homes from Nitra region (n = 141). In total, the data were collected from 7 children's homes. In each children's home the respondents were intentionally chosen from children and youth between the age of 11 and 19. Data collecting was carried out using ESPAD questionnaires. Particular fields were selected from the questionnaire corresponding to the objectives of the research. The research showed that almost three quarters of the respondents have had experience with alcohol consumption. The most commonly consumed form of alcohol is beer and spirits. Research findings demonstrate the need to take measures in the field of social policy and to focus on the creation and implementation of preventive programmes with regard to specific needs of children from children's homes.

Keywords

alcoholism, children, children's homes, risky behaviour, preventive

1. ÚVOD

Cieľom článku je upriamenie pozornosti na problematiku detí v detských domovoch so zameraním sa na rizikové správanie tejto cieľovej skupiny. Prináša výsledky výskumu zameraného na mieru výskytu rizikového správania detí v detských domovoch a porovnáva ich vzhľadom na pohlavie a vek detí. Pre účely témy tohto čísla časopisu sme spomedzi vybraných rizikových javov, ktoré boli skúmané (fajčenie cigariet, konzumácia alkoholu, užívanie marihuany alebo hašišu, kriminalita a šikana) vybrali konzumáciu alkoholu. Článok analyzuje rizikové správanie v oblasti konzumácie alkoholu a v danom kontexte sa zameriava aj na prevenciu rizikových spoločenských javov. Zaoberá sa postavením a úlohami multidisciplinárneho tímu a sociálnych pracovníkov, ktorí sú ich neoddeliteľnou súčasťou.

2. RIZIKOVÉ SPRÁVANIE

Skutočnosť, že je dieťa vyňaté zo svojej biologickej rodiny a žije v umelo vytvorenom prostredí, ktoré mu má nahrádzať domov, môže viesť deti v detských domovoch k správaniu, ktoré možno považovať za nežiaduce a ohrozujúce. Rizikové správanie je široký pojem zahŕňajúci rôzne typy nežiaduceho správania od nenápadných signálov až po veľmi závažné prejavy v správaní. Ide o správanie hraničiace a presahujúce hranicu správania, ktorú predpisuje sociálna norma. Podľa Širůčka a kol. (2007) ide o sociálny konštrukt zahŕňajúci rozmanité formy správania, ktoré nemusia byť úplne jasne vymedzené, sú to však tie, ktoré spôsobujú zdravotné, psychické alebo sociálne ohrozenie jednotlivca a jeho sociálneho okolia. Ohrozenie môže byť už reálne, alebo predpokladané. V tomto kontexte je kľúčová prevencia. Hroncová (2006) vymedzuje pojem prevencia ako predchádzanie nežiaducim javom, rôznym formám rizikového správania a problémom. Účinná sociálna prevencia je výsledkom veľmi kvalitnej komplexnej analýzy sociálnej situácie a musí sa spájať s rôznymi druhmi špecificky orientovanej prevencie. Podľa Matouška a Kroftovej (2005) je najvýznamnejším prostriedkom sociálnej prevencie výchova detí v rodinách a výchova detí v školách. Práve u detí z detských domovov absentuje výchova v rodinách a deti sa často stretávajú s predsudkami zo strany škôl, čo môže mať súvis s výskytom rizikového správania u detí z detských domovov. Medzi najčastejšie dôvody pre umiestnenie dieťaťa do detského domova podľa Bohovicovej a kol. (2000) patrí alkoholizmus rodičov, užívanie návykových látok alebo zneužívanie a týranie detí. Umiestnením dieťaťa do ústavnej starostlivosti dieťa stráca vzťah s kľúčovou osobou a snaží sa nájsť si človeka, ktorému by mohlo veriť (Matějček, 2005). Prostredie detského domova je najčastejšie spájané s psychickou depriváciou, ktorú Langmeier a Matějček (in Kovařík a kol., 2004) charakterizujú ako psychický stav, ktorý vzniká, pokiaľ nie sú uspokojované základné psychické potreby dieťaťa po určitú dlhšiu dobu. Následky tohto psychického stavu sa môžu v neskoršom vývoji jedinca

Proměny sociální práce v informační společnosti: reflexe sociálních pracovníků sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi¹

The Transformation of Social Work within an Information-based Society: Reflections of Social Workers on Social Activation Services for Families with Children

Adéla Recmanová, Soňa Vávrová

Mgr. Adéla Recmanová² je doktorandkou oboru Sociální práce na Fakultě sociálních studií Ostravské univerzity. V rámci výzkumné činnosti se zabývá důsledky modernizace pro společnost a pro sociální práci, s důrazem na proces informatizace. V praxi se věnuje lidem ze sociálně znevýhodněného prostředí a školské prevenci rizikového chování a kriminality.

Doc. Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.,³ působí na Fakultě sociálních studií Ostravské univerzity, kde je koordinátorkou doktorského studijního oboru Sociální práce. Výzkumně se zabývá úlohou sociální práce a postavením sociálních pracovníků v sociálních službách, kvalitou sociálních služeb a procesem jejich transformace spojeným s deinstitucionalizací.

Abstrakt

Od konce 20. století intervenují do chodu společnosti mnohé procesy určující její podobu. Jedním z nich je informatizace, která proniká i do oblasti sociální práce. V českém prostředí není procesu informatizace sociální práce, který s sebou přináší implementaci informačních a komunikačních technologií do jejího výkonu, prozatím věnována dostatečná pozornost. Cílem statí je předložit zkušenosti ze zahraničí, tyto komparovat s českým prostředím sociální práce a hledat možnosti transferu zahraničních poznatků a zkušeností. Stať přináší parciální výsledky kvalitativního výzkumu za využití techniky polostrukturovaných rozhovorů s 6 sociálními pracovníky sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi zaměřeného na reflexi informatizace české sociální práce. Z výsledků výzkumu vyplynulo, že sociální pracovníci proces informatizace velmi intenzivně vnímají, přičemž se podle nich nejvýznamněji dotýká třech oblastí: (1) vedení intervencí sociálním pracovníkem; (2) formy komunikace mezi sociálním pracovníkem a uživatelem a (3) vztahu sociálního pracovníka s uživatelem. Získané poznatky a identifikované oblasti jsou ve shodě s tématy řešenými zahraniční odbornou literaturou, tudíž se lze při jejich řešení touto inspirovat.

¹ Článek vznikl v rámci řešení projektu SGS02/FSS/2017 *Informační a komunikační technologie v sociální práci s uživateli sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi*.

² Kontakt: Mgr. Adéla Recmanová, Fakulta sociálních studií Ostravské univerzity, Fráni Šrámka 3, 709 00 Ostrava – Mariánské Hory; adela.recmanova@osu.cz

³ Kontakt: Doc. Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D., Katedra sociální práce, Fakulta sociálních studií Ostravské univerzity, Fráni Šrámka 3, 709 00 Ostrava – Mariánské Hory; sona.vavrova@osu.cz

Klíčová slova

sociální práce, informační společnost, informatizace, informační a komunikační technologie, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi

Abstract

Many processes and factors have been impacting on the way society functions and how society structures itself since the end of the 20th century. Informatization, which also penetrates into the field of social work, is one of them. In the Czech environment, researchers do not pay sufficient attention to the process of the informatization of social work, which entails the implementation of ICT into its operations. The aim of this article is to look at the experiences and practice from other countries, to compare it with the Czech environment of social work, and to explore the possibilities implementing good examples of gained knowledge and experience. This article presents partial results of a qualitative research study using semi-structured interviews with 6 social workers from SAS for families with children. The research focused on the reflections on the informatization of the Czech social work. It has shown that social workers recognise the process of informatization within their area of work as being very important and very prevalent. It most significantly affects three areas: (1) guidance to the interventions carried out by social workers, (2) forms of communication between social workers and users, (3) relationships between social workers and users. The acquired knowledge and the identified areas are in conformity with the topics dealt with in foreign literature. They can be used as an inspiration for finding the solutions.

Keywords

social work, informatization, information and communication technologies, social activation services for families with children

ÚVOD

Sociální práce jako akademická disciplína i praxe se stává nositelem a zprostředkovatelem sociální změny, čímž ovlivňuje podmínky a potažmo životní styly lidí, ke kterým svou činnost směřuje. Avšak i sama podoba sociální práce se v historickém vývoji měnila, a to v závislosti na čase a prostoru, ve kterém se formovala. Od konce 20. století dochází v globálním světě k časoprostorové konvergenci, která akceleruje počátkem 21. století. V oblasti přenosu a dostupnosti informací a zprostředkování služeb tuto podpořil nástup nových informačních a komunikačních technologií (dále jen „ICT“⁴), které začaly infiltrovat i do oblastí sociální práce, kdy zásadním způsobem ovlivňují její současnou podobu. V souvislosti s uvedeným v sociální práci vyvstává celá řada otázek směřujících k porozumění novým technologiím, k možnostem jejich využití, a především k důsledkům informatizace pro sociální práci.

V českém prostředí ovšem není procesu informatizace sociální práce, který s sebou přináší implementaci informačních a komunikačních technologií do jejího výkonu, prozatím věnována dostatečná pozornost. **Cílem stati je proto předložit zkušenosti ze zabránění (konkrétně odborníků reflektujících teorii i praxi sociální práce a profesních organizací z anglicky mluvících zemí), tyto komparovat s českým prostředím sociální práce a hledat možnosti transferu zabráněných poznatků a zkušeností.**

1. Informační společnost

Od druhé poloviny 20. století sledujeme společenské změny, jež vedou k diskusím o povaze soudobé společnosti. Na jedné straně sociologové argumentují, že četné kvalitativní změny dospěly k nové podobě společnosti (viz např. Bauman, 2002; Lyotard, 1993), jiní autoři naopak zastávají názor, že k takovéto proměně dosud nedošlo a čelíme pozdní či vyšší formě moderní společnosti (viz např. Beck, 2011; Giddens, 2010).

Odlíšné porozumění společnosti vede k rozvoji mnoha různých konceptů, zpravidla zaměřených na jeden či více aspektů společnosti. Vzniká například koncept konzumní, masové či vzdělanostní společnosti. Stejně tak dochází k popisu společnosti na základě charakteristik, které již nesplňuje, jako je společnost

⁴ Z angl. Information and Communication Technologies.

Návrhy řešení nejasné konceptualizace vybraných pojmů teorie zvládání dilemat sociálními pracovníky

Proposals for Solutions to Unclear Conceptualization of Selected Concepts Theory of Management Dilemmas of Social Workers

Ladislav Otava

Mgr. Ladislav Otava¹ je asistentem na Katedře sociální politiky a sociální práce Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity, věnuje se tématu vztahů sociálních pracovníků a klientů.

Abstrakt

Článek je diskusí o teorii dilemat sociálních pracovníků, jak je vymezuje Musil (Musil et al., 2004; Musil, 2004; Musil, 2008; Musil, Nečasová, 2008; Musil, Janská, 2011). Je věnován zejména pojmům spojeným se zvládáním nesourodých očekávání, která před sociální pracovníky staví jejich práce s klientem v organizacích. Z výsledků této práce je patrné, že teorie zvládání dilemat si zaslouží pozornost a doplňování o nové poznatky. Jedním ze zjištění plynoucích ze statí je možnost zvládat obtížná rozhodování změnou sociálních pracovníků, resp. jejich ideálů, a tím dilema vyrušit.

Klíčová slova

očekávání, dilema, změna, morální ideál

Abstract

The article is a discussion of the theory of the dilemmas of social workers, as defined in Musil (Musil et al., 2004; Musil, 2004; Musil, Nečasová, 2008; Musil, Janská, 2011). In particular, it is dedicated to the concepts related to managing disparate expectations before social workers implement their work to client organizations. From the results, it is evident that this theory deserves attention and the acquiring of new knowledge. One of the findings of the essay is the ability to handle difficult decisions by changing the social workers, their ideals, and thereby eliminating the dilemma.

Keywords

expectations, dilemma, change, moral ideal

¹ Kontakt: Mgr. Ladislav Otava, Katedra sociální politiky a sociální práce, Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita, Joštova 10, 602 00 Brno; otava@mail.muni.cz